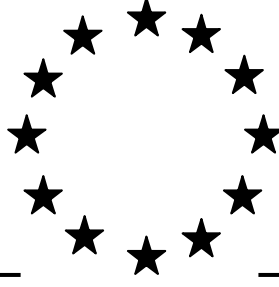

**CONSEIL DE
L'EUROPE**

**AVRUPA
KONSEYİ**

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

APRO DİRİL- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:68188/01)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

19 Ekim 2006

İşbu karar AİHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan ve 68188/01 başvuru no'lu davanın nedeni bu ülke vatandaşları olan Apro Diril, Meryem Diril, çocukları Süleyman Diril, Can Diril, Yakup Diril ve Dilber Diril'in (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 27 Şubat 2001 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Temel İnsan Haklarını güvence altına alan 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvuruudur.

Başvuranlar, AİHM önünde İstanbul Barosu avukatlarından S. Beşaltı tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

1. DAVA KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1960, 1956, 1982, 1983, 1985 ve 1987 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedirler.

Başvuranlar olayların meydana geldiği dönemde Şırnak ili Beytüşşebap ilçesinin Kovankaya köyünde ikamet etmektedirler.

13 Mayıs 1994 tarihinde Uzungeçit Jandarması tarafından hazırlanan tutanakta, Zeki Diril ("Zeki") ve kuzeni İlyas Diril'in ("İlyas"), bu tarihte saat 16:00 civarında bir kimlik kontrolü sırasında yakalandıkları belirtilmektedir.

14 Mayıs 1994 tarihinde, Zeki ve İlyas, Uludere Jandarma Karakolu'na nakledilmişlerdir. Aynı gün, Zeki gözaltına alınmış, İlyas yaşından dolayı serbest bırakılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak, iki tutanak hazırlanmış ve Uludere Jandarma Komutanı tarafından imzalanmıştır.

1 Ağustos 1994 tarihinde, Zeki'nin babası ("başvuran"), tutuklandıkları tarih olan 2 Mayıs 1994 tarihinden beri haber alamadığı oğlunun ve yeğeninin akıbetini sormuştur.

5 Ağustos 1994 tarihinde, başvuran Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmiştir. Cumhuriyet Savcısı *ratione loci* yetkisizlik kararı vermiş ve dosyayı Uludere Cumhuriyet Başsavcılığı'na sevk etmiştir.

6 Eylül 1994 tarihinde, başvuran ve İlyas'ın babası oğullarının tutuklandıkları 2 Mayıs 1994 tarihinden beri onlardan haber alamadıklarını Beytüşşebap Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirmişler ve onları sağ bulacaklarına dair umutlarının kalmadığını söylemişlerdir. Başvuranlar, oğullarının kişisel eşyalarının Uludere Jandarması'nda bulunduğunu savunmuş ve onları geri almak istemişlerdir.

1 Kasım 1994 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, başvuranın ve İlyas'ın babasının ifadelerini almıştır.

Başvuran oğlunun, 6 Mayıs 1994 tarihinde Uzungeçit jandarmaları tarafından yakalandığını ifade etmiştir. Oğlunun kaybolmasından sonra şahsen araştırmalar yaptığını açıklamıştır. 20 Mayıs 1994 yılında, başvuran Uludere taburuna gitmiş, köy korucularını sorgulamış, köy korucuları oğlunun ve yeğeninin Şırnak'a nakledildiğini söylemişlerdir. Ertesi gün karşılaştığı Şenoba Alay Komutanı da bu yönde bilgiler vermiştir. Son olarak, bir

köy korucusu, Zeki ve İlyas'ın 20 Haziran 1994 tarihinde, Şırnak'tan Uludere'ye nakledildiklerini belirtmiştir.

İlyas'ın babası, köylülerden ve köy korucularından, oğlunun ve Zeki'nin 2 Mayıs 1994 tarihinde Uzungeçit jandarmaları tarafından yakalandıklarını ve sırasıyla Uludere'ye, Şırnak'a ve yeniden Uludere'ye nakledildiklerini söylediklerini ifade etmiştir. Burada sorgulanan köy korucuları, çocukların burada bulunmadıklarını ifade etmişlerdir.

21 Kasım 1994 tarihi ile 8 Mart 1995 tarihi arasında, Uludere Cumhuriyet Savcısı, başvuran tarafından 1 Kasım 1994 tarihinde verilen ifadede adı geçen kişilerin ifadelerini almıştır.

N.Y, Ş.B ve K.B başvuranın oğlunun akıbeti hakkında, başvurana hiçbir bilgi vermediklerini belirtmişlerdir.

A.Y başvuranı gördüğünü kabul etmemiştir.

H.B başvurana oğluyla ilgili bilgiler verdiğini kabul etmemiş ve ona Alay Komutanı'na danışmasını salık verdiğini belirtmiştir.

Ya. B. ve oğlu Yu. B., Zeki ve İlyas'ın yakalandıkları gün evlerinde yemek yediklerini, bu arada buluşmuş oldukları iki kuzenleriyle birlikte yola çıktıklarını, bu dördünün daha sonra yakalandıklarını ve Uzungeçit Jandarması'na götürüldüklerini, Zeki ve İlyas'ın Uludere Jandarması'na nakledildiklerini ve diğer ikisinin serbest bırakıldıklarını belirtmişlerdir.

A.B, Zeki ve İlyas'ın şehre geldiklerinde valizlerini kendi dükkanına bıraktıklarını ve sonrasında Ya. B.'ye gittiklerini açıklamıştır. Kısa bir süre sonra, jandarmalar eşliğinde valizlerini almak üzere geldiklerini ifade etmiştir.

1 Şubat 1995 tarihinde, olayların geçtiği dönemdeki Şenoba Alay Komutanı, Bilecik Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmiştir. Komutan ifadesinde, 17 Mayıs 1995 tarihinde, Bilecik'teki yeni görevine başlamak üzere Şenoba'dan ayrıldığını ve kaybolma olayına ilişkin bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

28 Mayıs 1995 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı, Zeki ve İlyas'ın yakınları olan ve onlarla birlikte yakalanan K.D ve İ.D hakkında ihzar müzekkeresi vermiştir.

13 Temmuz 1995 tarihinde, Beytüşşebap Cezaevi'nde tutuklu bulunan başvuran ve İlyas'ın babası, 6 Eylül 1994 tarihli başvurularını yinelemişlerdir.

31 Ağustos 1995 tarihinde, İ.D. Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı'na Zeki ve İlyas'la aynı zamanda, bir gece boyunca Uzungeçit Jandarma Karakolu'nda tutulduğunu belirtmiştir.

K.D'nin ifadesi, artık belirtilen adreste ikamet etmediğinden alınamamıştır.

16 Ekim 1995 tarihinde, Uzungeçit Jandarma Karakolu, Cumhuriyet Savcısı'nı, Zeki ve İlyas'ın 11 Mayıs 1995 tarihinde, saat 19:00'da bünyesinde gözaltında tutulduklarına dair bilgilendirmiştir. Üzerlerinde bulunan paralar emanet alınmış ve serbest bırakıldıklarında kendilerine teslim edilmiştir. Paranın teslimi ilgili kişilerin imzasıyla doğrulanmıştır.

3 Aralık 1996 tarihinde, Uludere Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı'ndan kaybolan şahısların köylerinde araştırma başlatmasını ve yakınlarını sorgulamasını istemiştir.

3 Ocak 1997 tarihinde, Beytüşşebap Jandarması, Savcılığa, belirtilen ve terör olayları nedeniyle boşaltılan sözkonusu köylerde, kayıp kişilerin yakınlarının ikamet etmedikleri bilgisini vermiştir.

20 Mayıs 1997 tarihinde, Uludere Cumhuriyet Savcısı, K.D'nin dinlenmesine ilişkin talebini Beytüşşebap Savcılığı'nda yinelemiş ve Zeki ve İlyas'ın son olarak nerede ve hangi tarihte görüldüklerini belirlemek amacıyla araştırmaların yapılması emrini vermiştir.

22 Mayıs 1997 tarihinde, Uludere Cumhuriyet Başsavcılığı, Jandarma Karakolu'na, 14 Mayıs 1994 tarihli ve 9 Ocak 1997 tarihli ifadeler arasında çelişkiler tespit ettiği yönünde bilgi vermiştir. Birinci ifade 14 Mayıs 1994 tarihinde bir kimlik kontrolü sırasında Zeki'nin yakalandığı ve gözaltına alındığı belirtilmişken, ikinci ifade Zeki'nin gözaltına alınmadığı ifade edilmektedir. Uludere Cumhuriyet Savcısı, kontrol etmek amacıyla, gözaltı kayıtlarını istemiştir.

Cumhuriyet Savcısı, ayrıca, Jandarma Karakolu tarafından sunulan ifadeden, Zeki ve İlyas'ın PKK'ya yardım ettikleri ve destek olduklarına ilişkin iddialardan dolayı 11 Mayıs 1994 tarihinde, saat 19:00'da yakalandıklarının ortaya çıktığını saptamıştır. Jandarma'dan, aleyhlerine başlatılan olası cezai soruşturmalardan kendisini haberdar etmelerini istemiştir. Son olarak, gözaltında tutuldukları süre içerisinde yapılan nakillere ilişkin bilgiler istemiştir.

10 Haziran 1997 tarihinde, Beytüşşebap Jandarması, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı'na, K.D'nin ailesiyle birlikte yurtdışına göç ettiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 19 Haziran 1997 tarihinde Uludere Cumhuriyet Savcısı'na iletilmiştir.

16 Temmuz 1997 tarihinde, Uludere Jandarması, Zeki ve İlyas'la ilgili olarak gözaltı kayıtlarının dışında hiçbir belge bulunmadığını bildirmiştir.

5 Nisan 1998 tarihinde, Uzungeçit Jandarması tarafından hazırlanan tutanakta, yürüttükleri araştırmaların, Cumhuriyet Savcısı tarafından Zeki ve İlyas'ın akıbetine ilişkin istenen bilgileri elde etme olanağı sağlamadığı belirtilmiştir. Uzungeçit Jandarması, ilgili kişiler hakkında bulunan tek belgenin, gözaltına alındıklarını belirten kayıt olduğunu ifade etmiştir.

28 Temmuz 1998 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nden ("Adalet Bakanlığı") kaybolan şahısların özgürlük hakkına müdahale etmek suçundan, Uludere Jandarması aleyhine cezai soruşturma başlatma izni istemiş, Zeki ve İlyas'ın 11 Mayıs 1994 tarihinde yakalandıklarını ve 14 Mayıs 1995 tarihinde Uludere Jandarması'na teslim edildiklerini belirtmiştir. Gözaltına alınan Zeki'den ve serbest bırakılan İlyas'tan o günden beri haber alınamamıştır.

3 Kasım ve 14 Aralık 1998 tarihleri arasında, Cumhuriyet Savcısı Y.B., H.B., Ş.B., A.Y. ve A.B.'yi bir kez daha dinlemiştir. Bu kişiler önceki ifadelerini yinelemişlerdir.

27 Nisan 2000 tarihinde, Uludere Jandarma Komutanı olan B.S, Zeki ve İlyas'ın PKK'ya mensup olmaları iddiasıyla yakalandıklarını ifade etmiştir. Kısa süren bir sorgulama sonrasında, İlyas serbest bırakılmış, Zeki ise gözaltına alınmıştır. Zeki'nin ifadesi alınmış ve aynı gece serbest bırakılmıştır.

11 Temmuz 2000 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, başvuran ve İlyas'ın babası aleyhine ihzar müzekkeresi vermiştir.

Aynı gün, yetkili makamlar, sözkonusu kişilerin köylerini terk ettiklerini, yurt dışına göç ettiklerini ve yeni adreslerini tespit etmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir.

12 Temmuz 2000 tarihinde, Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı, Uludere Jandarması'nın gözaltı kayıtlarının bulunmadığı ve bu nedenle gözaltının hangi tarihte son bulduğunun tespit edilmesinin mümkün olmadığı yönünde Adalet Bakanlığı'na bilgi vermiştir.

27 Temmuz 2000 tarihinde, Adalet Bakanlığı, Zeki ve İlyas'ın kimlik kontrolü nedeniyle yakalandıklarını, İlyas'ın genç olması sebebiyle aynı gün, Zeki'nin ise kayıtlara geçmeden, kontroller sonrasında serbest bırakıldığını, bu amaçla tutanak tutulmamasının Jandarma Komutanı'na isnat edilemeyeceğini ve aleyhinde kovuşturma yapmaya gerek olmadığını kaydetmiştir.

13 Eylül 2000 tarihinde, Adalet Bakanlığı, kararını başvuranların avukatlarına bildirmiştir.

Başvuranlar, R.D.'nin, Zeki ve İlyas ile aynı yerlerde gözaltına alındığına ilişkin 23 Ağustos 2000 tarihli yazılı beyanını sunmuşlardır.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'İNİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. maddesine atıfta bulunarak, yakınlarının gözaltında tutulduğu süre zarfında kaybolmuş olmasının, bir cinayet olarak değerlendirilebileceğini iddia etmektedirler. Ayrıca, yetkili makamların etkin ve derinlemesine bir soruşturma yapmadıklarından şikayetçi olmaktadır.

A. Tarafların İddiaları

Hükümet, başvuranların iddialarının dayanaktan yoksun olduğunu belirtmektedir. Bununla ilgili olarak, 14 Mayıs 1994 tarihli tutanağa ve Uludere İlçe Jandarma Karakol Komutanı'nın ifadelerine atıfta bulunmaktadır. Hükümet, kaybolan kişilerin ölmüş olduklarının ortaya konulmadığını ve bulunmaları amacıyla yürütülen araştırmaların devam ettiğini belirtmiştir. Hükümet ayrıca yetkili makamların, başvuranların işbirliği yapmamasına rağmen ileri sürdükleri iddialar ile ilgili olarak etkili bir soruşturma yürüttüğünü ifade etmiştir.

Başvuranlar bu iddialara karşı çıkmaktadır.

B. AİHM'nin takdiri

1. Zeki Diril'in kaybolması hakkında

AİHM, bir kimsenin sağlıklı bir şekilde gözaltına alındığının ve serbest bırakıldığında yaralandığının tespit edilmesi halinde, Devlet'in bu yaraların nasıl meydana geldiği ile ilgili olarak mantıklı bir açıklama yapması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bunun gerçekleşmemesi durumunda AİHS'nin 3. maddesinin uygulanması gerekmektedir (*Selmouni-Fransa*, [GC], no: 25803/94).

Aynı şekilde AİHS'nin 5. maddesi Devlet'lere, gözetim altına alınan ve bu nedenle yetkili mercilerin elinde olan her kişinin bulunduğu yeri belirtme zorunluluğunu getirmektedir (*Kurt-Türkiye*, 25 Mayıs 1998 tarihli karar). Yetkili merciler tarafından, cesedin olmamasına rağmen, gözetim altında bulunan bir kişinin akıbetinin ne olduğuna ilişkin mantıklı bir açıklama yapılamamış olması durumun AİHS'nin 2. maddesi uyarınca sorular ortaya çıkarıp çıkaramayacağı, elde edilen delil unsurlarından yola çıkarak tutuklunun gözetim altında bulunduğu sırada öldürülmüş olduğunun varsayılmasını sağlayacak olan davanın genel koşullarına ve özellikle de maddi unsurlara dayanan yeterli delillerin varlığına bağlıdır (*Çakıcı-Türkiye* [GC], no: 23657, *Ertak*, ve *Tanış ve diğerleri* kararları).

Bu bakımdan, ilgilinin gözetim altına alınmasından itibaren geçen zaman dilimi başlı başına belirleyici olmasa da değerlendirmeye alınması gerekmektedir. Gözetim altında bulunan kişiden haber alınmadan geçen süre ne kadar uzunsa, bu kişinin ölmüş olma ihtimalinin bulunduğu kabul edilmesi gerekmektedir. Böylece geçen süre, ilgilinin ölmüş olduğunun varsayılmasına karar verilmesinden önce, durum ve koşullara bağlı olan diğer delil unsurlarına verilecek olan önemi etkileyebilir. AİHM'ye göre, bu durum 5. maddenin ihlalini teşkil eden basit bir tutuklamanın da ötesine geçen sorular gündeme getirmektedir. Bu şekilde bir değerlendirmenin yapılması AİHS'nin temel hükümlerinden biri olan 2. maddesinde belirtilen yaşam hakkının korunması ilkesine uygundur (Bkz., diğerleri arasında, *Timurtaş* kararı).

Mevcut davada dosyada yer alan unsurlardan başvuranların yakınlarının, Uzungeçit Jandarmaları tarafından gözaltına alındıkları ortaya çıkmaktadır. Gözaltı tarihi kesin bir şekilde belirtilmemiş ve Hükümet'in bununla ilgili olarak sunduğu belgelerde birbirinden ayrı iki tarihi belirtilmektedir. Bazı belgelerde 11 Mayıs 1994 tarihi belirtilirken bazılarında 13 Mayıs 1994 tarihi belirtilmektedir. Her ne olursa olsun, Zeki Diril'in kuzeni İlyas'la birlikte yakalandıkları ve 14 Mayıs 1994 tarihinde Uludere İlçe Jandarma Komutanlığı'na sevk edildikleri ortaya konulmuştur ve yetkili merciler bununla ilgili olarak bir itirazda bulunmamıştır.

Şayet Hükümet, Zeki'nin gözaltı süresinin bitiminde serbest bırakıldığını ifade ediyorsa bununla ilgili olarak yorumunu destekleyecek türden serbest bırakma tutanağı ya da tanık ifadeleri gibi delil unsurları sunmamaktadır. Bununla ilgili olarak tek tanık ifadesi, Uludere İlçe Jandarma Komutanı'nın olayların meydana geldiği tarihten altı yıl sonra 27 Nisan 2000 tarihinde alınan ifadesidir. Aradan on iki yıl geçmesine rağmen, Uludere İlçe Jandarma Komutanlığı'na sevk edilmesinden sonra Zeki'nin nerede olduğu ve akıbetinin ne olduğu ile ilgili olarak herhangi bir bilgi alınamamıştır. Bu nedenle AİHM, her türlü makul şüpheciğin ötesinde, başvuranların yakınının gözaltı süresinin bitiminde serbest bırakılmadığına karar verilmesi için yeterli olacak delil unsurlarının var olduğu kanaatindedir.

Bu durumda, Zeki'nin öldüğünün varsayılp varsayılamayacağı ve başvuranların da iddia ettiği gibi Devlet yetkililerinin, AİHS'nin 2. maddesi ile kendilerine düşen yakınlarının

yaşam hakkının korunması zorunluluğunu yerine getirip getirmediğine karar verilip verilemeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır.

AİHM, Zeki'nin yakalanmasının ve gözaltına alınmasının üzerinden on iki yıldan fazla bir zaman yani benzer davalarda gözlemlenen sürelerden daha uzun bir zaman diliminin geçtiğini not etmektedir (Bkz., bu bakımdan, *Timurtaş*, adigeçen, ve *Taniş ve diğerleri*, adigeçen, ya da *İrfan Bilgin-Türkiye*, no: 25659/94 kararları). Ayrıca mevcut davada, başvuranların yakınlarının Uludere İlçe Jandarma Komutanlığı'na sevk edilmeden önce güvenlik güçleri tarafından yakalandıkları ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak, dosyada yer alan unsurlardan da anlaşıldığı üzere, Zeki PKK'ya yardım ettiği ve destek olduğu gerekçesiyle yakalanmıştır. Olayların meydana geldiği dönemde Türkiye'nin Güneydoğusu'nda hüküm süren ortam dikkate alındığında, böyle bir kişinin gözetim altına alınmasının, hayatını tehlikeye atacak türden olduğunun da gözden kaçırılmaması gerekmektedir. AİHM'nin iki kararında, mevcut kararda ifade edilen dönemde Türkiye'nin Güneydoğusu'nda ceza hukukunun sunduğu korumanın etkili olması durumunu sarsan eksikliklerin, güvenlik gücü memurlarının eylemleri nedeniyle cezalandırılmamalarını sağladığına ya da bu duruma zemin hazırladığına kanaat getirildiği hatırlatılmaktadır (*Kılıç-Türkiye*, no: 22492/93, ve *Mahmut Kaya-Türkiye*, no:22535/93).

Yukarıda yer alan bilgilerden hareketle AİHM, başvuranların yakınının gözetim altına alınmasından sonra öldüğünün varsayılmasının uygun olacağı kanaatindedir. AİHM başvuranın gözaltına alınmasından sonra neler olduğu ile ilgili hiçbir açıklama yapılmamış olması nedeniyle, bu ölümün sorumluluğunun Savunmacı Devlet'e yüklenebileceği kanaatindedir (*Çakıcı* kararı). Bu nedenle AİHS'nin 2. maddesi bu bakımdan ihlal edilmiştir.

2. Ulusal merciler tarafından yürütülen soruşturma

Devlet'e "Yetki alanları içinde bulunan herkese AİHS'de açıklanan hak ve özgürlükleri tanıma" görevini yükleyen AİHS'nin 1. maddesi ile birlikte, AİHS'nin 2. maddesinin gerektirdiği yaşam hakkını koruma zorunluluğu, kuvvete başvurulmasının ölümle sonuçlandığı hallerde uygun ve etkili bir soruşturmanın yürütülmesini gerekli kılmaktadır (*Çakıcı* kararı).

Yürütülen soruşturma, sorumluların kimliklerinin tespit edilmesini ve cezalandırılmalarını sağlayacak şekilde etkili olmalıdır. Burada sözkonusu olan kullanılacak olan yöntem değil ulaşılabilecek olan sonuçtur. Yetkililerin, olaya ilişkin olan delillerin toplanabilmesi amacıyla alabilecekleri tedbirleri almış olmaları gerekmektedir (*Tanrıkulu-Türkiye*, no: 23763/94, ve *Salman-Türkiye*, no: 21986). Soruşturmanın, sorumlunun ya da sorumluların teşhis edilmesini engelleyebilecek her türlü eksikliği, yürütülen soruşturmanın etkili olmadığı sonucuna götürebilir (*Aktaş-Türkiye* kararı, no: 24351).

Yukarıda sözü edilen zorunluluklar, Devlet memurlarının kuvvete başvurusu nedeniyle kasten adam öldürülmesinin sözkonusu olduğu davalarla ilgilidir fakat onlarla da sınırlı değildir. Bu zorunluluklar aynı zamanda, bir kimsenin hayatı tehlike arz ettiğine kanaat getirilen koşullarda ortadan kaybolduğunda da geçerlidir (*Tahsin Acar-Türkiye*, no: 26307/95).

Mevcut davada, soruşturmayı yürütmekle görevli olan yetkililerin girişimleri tartışma götürmemektedir. Başvuranların yakınlarının dilekçe vermesi üzerine soruşturmayı yürütmekle görevli olan yetkililer titizlikle hareket etmiş ve kaybolan kişilerin bulunması

amacıyla girişimlerde bulunmuşlardır. Bu amaçla yetkililer, başvuranların yakınlarının ve onlar tarafından isimleri verilen kişilerin ifadelerini almışlardır. Cumhuriyet Savcısı, ilgili jandarmalardan kaybolan kişilerin kaybolmasına ilişkin ifade tutanaklarını talep etmiş ve bununla ilgili olan ek bilgiler istemiştir. Jandarmaların gerekli olan belge ve açıklamaları sunmaktaki kararsızlıkları ve/ya da eksiklikleri karşısında Cumhuriyet Savcısı, başvuranların yakınlarının gözaltı koşulları aydınlığa kavuşturamamıştır.

AİHM, Cumhuriyet Savcısı tarafından gerçekleştirilen soruşturma eylemlerini ve olayları açıklığa kavuşturabilmek için sarfedilen çabayı not etmektedir. Bununla birlikte, soruşturmanın yürütülmesinde bir takım eksiklikler olduğunu tespit etmektedir. Öncelikle Cumhuriyet Savcısı, ne başvuranların yakınlarını yakalayan Uzungeçit Jandarma Karakol Komutanlığı'na bağlı jandarmaların ne de sevkedildikleri Uludere İlçe Jandarma Komutanlığı'na bağlı jandarmaların ifadelerini almıştır. Bu kişilerin ifadeleri hiç kuşkusuz faydalı bilgilerin elde edilmesini sağlayacaktı, üstelik yetkililer serbest bırakma tutanağı ya da buna benzer başka belgeler sunamamışlardır. Jandarmaların ifadeleri, Zeki'nin 14 Mayıs 1994 tarihinde serbest bırakıldığına ilişkin Hükümet'in iddiasının doğrulanmasını ya da reddedilmesini sağlayabilirdi. Bununla ilgili olarak tek tanık ifadesi, Uludere İlçe Jandarma Komutanı'nın olayların meydana geldiği tarihten altı yıl sonra 27 Nisan 2000 tarihinde alınan ifadesidir. Sonuç olarak, Cumhuriyet Savcısının talep etmesine rağmen ilgili kişinin kaybolmasından kimin sorumlu olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla hiçbir cezai dava başlatılmamıştır Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Dairesi, Uludere İlçe Jandarma Komutanı hakkında ceza davası başlatılmasına izin vermemiştir. Oysa ki Zeki'nin Uludere İlçe Jandarma Karakolu'na sevk işlemi sözkonusu komutanın imzaladığı bir tutanakla gerçekleşmiştir.

Yukarıda yer alan tespitler ışığında AİHM, ulusal mercilerin, başvuranların yakınlarının kaybolmasına ilişkin koşulları aydınlığa kavuşturabilecek etkili ve yeterli bir soruşturma yürütmediğine karar vermiştir.

Sonuç olarak, AİHS'nin 2. maddesi bu bakımdan da ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, yakınlarının bir hakim ya da yargıç karşısına çıkarılmamış olması sebebiyle yakınlarının özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini iddia etmekte ve AİHS'nin 5. maddesinin ihlal edildiğini belirtmektedirler.

AİHM bir kez daha 5. maddede yer alan ve demokratik bir toplumda kişilerin haklarının korunmasını ve yetkililerin keyfi olarak tutuklama yapmasını engellemeyi amaçlayan güvencelerin önemini vurgulamaktadır. AİHS'nin 5. maddesi, keyfi tutuklama riskini en aza indirgeyebilmek amacıyla, özgürlükten yoksun bırakma eyleminin bağımsız bir adli denetimi sağlayacağına ve yetkili mercilerin sorumluluklarını da ortaya koyacağına emin olabilmek için düzenlenen bir takım maddi haklar öngörmektedir (*Çakıcı*, *adıgeçen*, ve *Tanış ve diğerleri*).

Mevcut davada, her ne kadar yakalandığı tarihle ilgili olarak anlaşmazlık bulunsa da Zeki'nin tutuklanması taraflar arasında tartışma götürmemektedir. AİHM, ilgilinin serbest bırakılmış olabileceğine dair hiçbir resmi emarenin bulunmadığını not etmektedir. Hükümet, Uludere'ye sevkedildikten sonra Zeki'nin başına neler geldiği ile ilgili olarak inandırıcı ve ayrıntılı hiçbir açıklamada bulunmamıştır.

AİHM, ilgilinin kaybolması olayında Savunmacı Devlet'in sorumluluğunun bulunduğu karar vermiştir. AİHM aynı zamanda, yetkili merciler tarafından başlatılan soruşturmanın eksiklikleri bulunduğu ve etkili olmaktan uzak olduğuna karar vermiştir. Sonuç olarak bu şekilde açıklanamayan bir kaybolmanın, AİHS'nin 5. maddesi ile tanınan kişinin özgürlük ve güvenlik hakkına ciddi bir şekilde ihlal teşkil ettiğini tespit etmektedir (Bkz. *Taniş ve diğerleri*).

III. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, iç hukukta şikayetlerini dile getirebilecekleri her türlü etkili başvurudan yoksun olduklarını ifade ederek AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

AİHS'nin 13. maddesi iç hukukta AİHS'nin öngördüğü temel hak ve özgürlüklere imkan tanıyan bir başvuruyu güvence altına almaktadır. Bu hüküm Sözleşme nezdinde iç hukukta «savunulabilir bir şikayet» içeriğinde bir başvurunun yetkili bir mahkeme tarafından kabulünü öngörmekte ve belirli bir takdir payından yararlınsalar dahi Sözleşmeciler Devletlere bu hükmün getirdiği zorunluluklar dahilinde gerekli düzeltmeyi yapma imkanını sunmaktadır. 13. maddenin getirdiği yükümlülük başvuranın AİHS'ye dayalı olarak yapmış olduğu başvurunun yapısına göre değişmektedir. Bununla birlikte, 13. maddenin öngördüğü başvuru hukukta olduğu kadar pratikte de «etkili» olmalı ve kullanımını Savunmacı Devlet'in haksız uygulamalarına ve baskılarına yol açmamalıdır (*İrfan Bilgin-Türkiye kararı*).

Ayrıca, bir kişinin yakınları bu kişinin yetkililerin elinde bulunduğu sırada kaybolduğunu öne sürebilecek savunulabilir gerekçelere sahipse veyahut yaşam hakkı gibi temel bir hak sözkonusu olduğunda, 13. madde gerektiği takdirde bir tazminatın ödenmesi dışında sorumlu kişilerin tanımlanmasına ve cezalandırılmasına götürecektir derinlemesine ve etkili soruşturmaların yürütülmesini, soruşturma sürecindeki yakınların etkili biçimde bunlara erişimini öngörmektedir (Bkz. *Timurtaş kararı*, ve *Taniş ve diğerleri kararı*).

AİHM iç hukuk mercilerinin, başvuranların yakınlarının hayatını koruma yükümlülüğünü ihmal ettiği tespitinde bulunmakta ve bu kişilerin önceki paragrafta belirtildiği üzere etkili başvuru haklarının olduğunu kaydetmektedir.

Sonuç itibarıyla, yetkililerin başvuranların yakınlarının kaybolması hakkında etkili bir soruşturma sürdürme zorunluluğu bulunmaktaydı. Yukarıda bahsedilen unsurlar ışığında, AİHM Savunmacı Devlet'in bu sorumluluğu yerine getirmediği sonucuna varmıştır.

Bu noktada, AİHS'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

IV. 2. VE 5. MADDELERİ İLE BİRLİKTE AİHS'NİN 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, dinleri ve ırkları nedeniyle kendilerine ayrımcılık yapıldığını iddia etmektedirler. Başvuranlar, 2. ve 5. maddeleri ile birlikte AİHS'nin 14. maddesine atıfta bulunmaktadırlar.

AİHM, başvuranların bu madde bakımından ileri sürdükleri iddiaların dayanaktan yoksun olduğunu ve dosyada yer alan unsurların bu maddenin ihlal edildiğini ortaya koymadığını kanaatindedir. Sonuç olarak AİHS'nin 14. maddesi ihlal edilmemiştir.

V. AİHS'İNİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Zeki'nin anne ve babası olan Apro Diril ve Meryem Diril'in her biri manevi tazminat olarak 30.000 Euro talep etmektedirler. Zeki'nin kardeşleri olan Süleyman Diril, Can Diril, Yakup Diril ve Dilber Diril'in her biri ise 10.000 Euro talep etmektedirler.

Oğullarının kaybolması nedeniyle yaşamış oldukları derin üzüntü ve sıkıntıyı dile getiren Apro Diril ve Meryem Diril'in her biri manevi tazminat olarak 30.000 Euro talep etmektedirler. Diğer başvuranların her biri ise 10.000 Euro talep etmektedir.

Hükümet bu iddialara karşı çıkmakta, bunların aşırı ve dayanaktan yoksun olduklarını iddia etmektedir.

AİHM, başvuranların manevi tazminat taleplerinin dayanaktan yoksun olduğunu not etmektedir. Sonuç olarak bu taleplerin haklı olduklarına kanaat getirememektedir.

Buna karşın AİHM, ilgili kişilerin ihlal kararının tespit edilmesi ile telafi edilemeyecek manevi bir zarara uğradıklarını kabul etmektedir. AİHM, hakkaniyete uygun olarak Apro Diril ile Meryem Diril'e toplu olarak 30.000 Euro, Süleyman Diril, Can Diril, Yakup Diril ve Dilber Diril'in her birine 5.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar masraf ve harcamalar için 15.400 Amerikan Doları talep etmekte ve bununla ilgili olarak 1.000 Dolarını daha önceden ödedikleri 18.000 Dolar tutarında avukatlık ücreti belgesi sunmaktadırlar.

Hükümet bu miktarların aşırı olduğunu belirtmekte ve itiraz etmektedir.

AİHM, AİHS'nin 41. maddesi uyarınca gerçekliği, gerekliliği kanıtlanmış, makul orandaki masraf ve harcamaların geri ödenebileceğini hatırlatmaktadır (Bkz., diğerleri arasında, *Nikolova-Bulgaristan*, no: 31195/96).

Bu ilke ışığında ve elindeki mevcut unsurlar doğrultusunda AİHM, başvuranlara toplu olarak 5.000 Euro ödenmesinin makul olduğu kanaatindedir.

C. Gecikme Faizi

Gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artış eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Savunmacı Devlet'in, AİHS'nin 2. maddesini ihlal ederek Zeki Diril'in kaybolmasından *sorumlu olduğuna*;

2. Savunmacı Devlet'in, Zeki Diril'in kaybolması ile ilgili olarak etkili bir soruşturma yürütmemiş olmasından dolayı AİHS'nin 2. maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. AİHS'nin 5. maddesinin *ihlal edildiğine*;

4. AİHS'nin 13. maddesinin *ihlal edildiğine*;

5. AİHS'nin 2. ve 5. maddeleri ile birlikte 14. maddesinin *ihlal edilmediğine*;

6. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden YTL.'ye çevrilmek üzere, her türlü vergiden muaf tutularak Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara:

i. manevi tazminat olarak Apro Diril ve Meryem Diril'e toplu olarak 30.000 Euro (otuz bin), Süleyman Diril, Can Diril, Yakup Diril ve Dilber Diril isimli başvuranların her birine 5.000 Euro (beş bin) *ödenmesine*;

ii. masraf ve harcamalar için başvuranlara toplu olarak 5.000 Euro (beş bin) *ödenmesine*;

iii. yukarıda belirtilen miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;

b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faizi *ödenmesine*;

7. Adil tazminata ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesine uygun olarak 19 Ekim 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.